ארץ ישראל

והשמיטה

ארץ ישראל ומצוותיה

ייחודה של ארץ ישראל

1. טוב הארץ

העשרה לגננת:

התורה וחז"ל מתארים ומשבחים את טובה של ארץ ישראל. כמה מהמדרשים מדגישים את מעלותיה הגשמיות של הארץ, ואחרים - את מעלותיה הרוחניות. לפניכם שפע של מדרשים. כדאי לקרוא אותם על מנת לחוש את הברכה השורה על הצומח בארץ ישראל, אך אין צורך להשתמש בכולם. מומלץ שהגננת תברור את המדרשים המתאימים לגן שלה. אחרי המדרשים מובאות הצעות לפעילות עם הילדים.

"כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, מְבִיאֲךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה: אֶרֶץ, נַחֲלֵי מָיִם--עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת, יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה, וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן; אֶרֶץ-זֵית שֶׁמֶן, וּדְבָשׁ. אֶרֶץ, אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל-בָּהּ לֶחֶם - לֹא-תֶחְסַר כֹּל, בָּהּ; אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל, וּמֵהֲרָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת"

(דברים ח, ז-ח)

רמי בר יחזקאל הגיע לבני ברק. ראה עזים שאוכלות תחת התאנים. והיה הדבש נוטף מן התאנים, והחלב נוטף מן העזים, ומתערבים זה בזה. אמר רמי בר יחזקאל: "זהו שנאמר: 'אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ'".

(ע"פ כתובות דף קיא)

רבי יעקב בן דוסתאי קם השכם בבוקר, כי היה צריך להגיע מהעיר לוד לבקעת אונו. הוא רצה להגיע במהירות לבקעת אונו, אבל לא הצליח. דבש ניגר מעצי התאנים שצמחו בצד הדרך. הדבש מילא את כל הדרך והגיע עד לקרסוליו של רבי יעקב. רבי יעקב הלך צעד אחר צעד בתוך הדבש המתוק והדביק. אכן, "אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ".

(ע"פ כתובות דף קיא)

לארץ ישראל יש הרבה שמות. אחד השמות הוא 'תבל'. ולמה קוראים לה כך? כי ארץ ישראל מתובלת מכל ארצות. בארצות אפריקה יש מדבר, ובארץ אנגליה אין. בקנדה גדל פטל, ובארץ מצרים לא גדל. אבל ארץ ישראל אינה חסרה כלום, שנאמר" :לא תחסר כל בה". יש בה הרים ומדבריות, יש בה עצי מנגו ושיחי פטל. כל מה שנמצא בכל אחת מארצות העולם, יש גם בארץ ישראל שלנו.

(ע"פ ילקוט שמעוני, משלי פרק ח תתקמ)

שאלו אסקימוסי: "מה חסר בארץ שלך?" - "שמש", הוא ענה. שאלו ערבי מערב הסעודית: "מה חסר בארץ שלך?" - "גשם", הוא אמר. שאלו הולנדי: "מה חסר בארץ שלך?" "הרים", ענה ההולנדי. שאלו יהודי מארץ ישראל: "מה חסר בארץ שלך?" ענה היהודי: "ארץ ישראל אינה חסרה כלום. יש בה הכול. טל מצוי בה בכל שעה, והיא מרובצת במעיינות, ופתוחה לחמה, ופתוחה ללבנה, מלאה ואינה חסרה כל ברכה..."

(ע"פ ברכות לו ע"ב)

אפשר לשאול את הילדים - איך אפשר להיות חכם? מה עלינו לעשות כדי שנהיה חכמים. לאחר שמיעת תשובותיהם אפשר להקריא את המקור הבא: "אוירא [האויר] דארץ ישראל מחכים". איזה יופי! לא צריך להתאמץ כדי להחכים. עלינו רק לנשום אוויר של הארץ!

(ב"ב קנח ע"ב)

"'קבין חכמה ירדו לעולם, ט' נטלה ארץ ישראל" - כדי להמחיש את המדרש הזה, אפשר לקחת תפוח ולחלק אותו לעשרה חלקים ולומר: "עשרה חלקים של חכמה ירדו לעולם". לאחר מכן להמשיך ולומר: "תשעה חלקים נטלה ארץ ישראל". להחליט שילד מסוים יהיה 'ארץ ישראל' ולתת לו - תוך כדי ספירה - תשעה חלקים מהתפוח. לשאול את הילדים: "כמה חלקים נשארו?" - "אחד". הגננת ממשיכה ואומרת: "כל העולם קיבל רק חלק אחד. בעולם יש הרבה ארצות. אֶמרו לי שמות של ארצות בעולם ואני אחתוך לכל ארץ חתיכה קטנה מהחלק הזה". לאחר שהגננת גומרת לחתוך חתיכות כמספר הארצות שהילדים ציינו, היא יכולה לחלק לכל ילד מילדי הגן חתיכה קטנה. באופן הזה יבינו הילדים היטב את המדרש.

(קידושין מט ע"ב)

ומה יקרה בזמן הגאולה? את המדרשים הבאים אפשר לשבץ בדף להורים:

- בזמן הגאולה החיטה תהיה גבוהה כמו עץ דקל ותגיע לפסגת ההרים. ואיך נקצור אותה, היא כל כך גבוהה? ה' יוציא רוח מבית גנזיו שתפיל את גרעיני החיטה, וכך לא יהיה צורך לקוצרה, וגרעין חיטה יהיה בגודל של כדור משחק ענקי. לא נצטרך להכין לחם כי העצים יצמיחו גלוסקאות (= דברי מאפה וכיכרות לחם).
- גם הענבים יהיו גדולים מאוד. כל אנשי העיר יצטרכו לבוא כדי לבצור גפן אחת.
- כל עצי הסרק יוציאו פֵּרות!

(ע"פ כתובות דף קיא)

כמו כן אפשר לספר את סיפור המרגלים, **מעשה בעז**/ ש"י עגנון וכן

מדרשים נוספים, הנמצאים **בספר האגדה**/ ח"נ ביאליק,

"ארץ ישראל", עמ' רפא.

הצעות לפעילויות לילדים:

סיפורת ודרמה: אפשר לצרף מספר מדרשים ולחבר מהם סיפור אחד. הסיפורים ניתנים להמחזה בקלות ובהנאה רבה.

אמנות ויצירה:

- כדאי להראות לילדים ציורי נוף של ארץ ישראל, למשל מיצירותיהם של ציירים כמו נחום גוטמן, ציונה תג'ר וראובן רובין, שהטיבו לבטא בציוריהם את יופיה של ארץ ישראל.
- ישנם לוחות שנה שמשולבים בהם נופים מצולמים שאותם יכולים הילדים לצייר בצבעי גואש, בצבעי עיפרון או בצבעי פנדה על גבי דף לבן גדול. בסוף השנה אפשר לעשות תערוכה של הציורים.
- בהשראת סיפור המרגלים ומספר מדרשים, אפשר ליצור יצירה משותפת של פֵּרות וירקות ענקיים מעיסת נייר או מבלונים.

2. קדושת הארץ

העשרה לגננת:

אמרו חז"ל שהקב"ה ברא ארצות וברר אחת מהן, זו ארץ ישראל. שנאמר: "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה" (דברים יא, יב), ואין השכינה שורה אלא בארץ ישראל. ונאמר: "אשר אני שוכן בתוכה"(במדבר לה, לד). "אמר הקב"ה חביבה עלי ארץ ישראל שקידשתי אותה מכל הארצות שבעולם" (מסעי אות ו) ואכן, כך נפסק במשנה בדברים הנוגעים להלכה, שארץ ישראל "מקודשת מכל הארצות" (כלים א ו). אחד הביטויים החשובים לכך היא קביעת חז"ל כי אין רוח הקודש ואין הנבואה יכולות להתגלות בחוץ לארץ, אלא רק בארץ ישראל.

הגשם, תנובת הארץ ואיכות הפֵּרות תלויים במעשיהם של העם היושב עליה. כמו שאנחנו אומרים בקריאת שמע:

"וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי ...וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם ...וְחָרָה אַף ה' בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר ה' נֹתֵן לָכֶם: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ".

שתי קדושות יש לארץ ישראל: קדושה עצמית, מחמת השכינה השורה בה, וקדושה הבאה על-ידי ישראל (בימי יהושע ובימי עזרא) והיא הגורמת לחיוב המצוות התלויות בארץ.

הצעות לפעילויות לילדים

אפשר לשזור את קדושת הארץ במהלך סיפורי התורה המסופרים בגן:

- מצוות יעקב אבינו לביתו בשעת ביאתם לארץ: "הסירו את אלוהי הנכר אשר בתוככם, והיטהרו".
- בסיפור יונה - יונה יודע שרק בארץ הקודש שורה הנבואה, ולכן הוא בורח לחו"ל כדי לא לשמוע את הנבואה. כדי למצוא עניינים נוספים המזכירים את קדושת הארץ במהלך סיפורי התורה, מומלץ לקרוא את המאמר "מעלות הארץ" שכתב הרב דוד חי הכהן. המאמר נמצא באתר: http://www.yeshiva.org.il/midrash/13120

3. נחלת אבותינו

העשרה לגננת:

קשר מיוחד קיים בין עם ישראל וארץ ישראל.

מתי נוצר הקשר? הרב צבי יהודה קוק (בהקדמה ל**שבת הארץ**) אומר שהקשר המהותי והשייכות שבין עם סגולה לקרקע מיוחדת, קיים כבר מבריאת העולם. הקדוש ברוך הוא סידר את העולם סידור אלוקי, ונתן לכל חלק מהאנושות את החלק הגאוגרפי המתאים לו על כדור הארץ.

מתי היה הביטוי הראשון לקשר? הקשר העמוק בין עם ישראל לארץ ישראל בא לידי ביטוי בדבר האלוקים הראשון לאברהם, אב האומה. דרישה וציווי - ההופכים בהמשך להבטחה וברכה - לבוא אל הארץ, נמצאים בפסוק "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך". קשר ממשי, של דבקות גוף האדם בגוף הארץ, נוצר בזכות פטירתה של שרה. מעשה הקניין של מערת המכפלה היה ראשית הקשר הקבוע של עם ישראל עם הארץ, תחת הנדידות והמעברים שהיו מנת חלקו לפני כן.

ארץ ישראל היא ארץ אבותינו, ארץ שחמדוה אבות העולם. אברהם הגיע אליה אחרי טלטולי דרך ארוכים. יצחק לא יצא מהארץ לא לצורך מציאת כלה ולא בימי רעב, יעקב ויוסף ציוו לבניהם שיקברום שם לאחר מותם, ומשה התחנן לה' שייתן לו להיכנס לארץ.

מה משמעות הקשר? לקשר שבין העם והארץ יש שני קטבים. מצד אחד יש בו הבטחות טובות לעם ישראל היושב בארצו, ומהצד האחר ארץ ישראל "אינה מקיימת עוברי עברה", שכן היא ארצו של הקב"ה ו"תמיד עיני ה' אלקיך בה".

מהו הייחוד של שמירת הקשר? גם בגלות הארוכה נשמרה זיקת הנצח בין עם ישראל לארצו. אוכלוסיות רבות בעולם נעקרו ממקומן ובעקבות זאת עברו טמיעה או שינוי (כמו האנגלים שעברו לאמריקה, אך הם מחשיבים עצמם כאמריקאים ולא יעלה על דעתם "לשוב" לאנגליה). אין בהיסטוריה שום עם אחר כמו עם ישראל, שנפוץ אל ארבע כנפות הארץ ואחרי אלפי שנים חזר לארצו.

הצעות לפעילויות לילדים :

הקב"ה הבטיח את ארץ ישראל לאבותינו, והם, אכן, חמדו אותה, התהלכו בה לאורכה ולרוחבה ובחרו לגור דווקא בה.

את הקשר בין אבותינו לבין ארץ ישראל נוכל להביא לידי ביטוי בימי שני וחמישי, בזמן סיפורי התורה:

1. שתים עשרה פעמים מוזכרת הבטחת ה' לאבות בדבר ירושת הארץ. נשים דגש מיוחד על **פסוקי ההבטחה**. בכל פעם שתוזכר ההבטחה במהלך סיפורי התורה בגן, נוכל לציין זאת ע"י אפיון טקסי קצר, כגון, לשיר את השיר "לך אתן את הארץ הזאת", חלוקת ממתקים המזכירים את "ארץ זבת חלב ודבש" (למשל דבש תמרים, משקה דבש וחלב, תאנים וכדומה), קריאת הפסוק מפסוקי ההבטחה בקול, או עיטור הפסוק בזמן היצירה ועוד.

פסוקי ההבטחה המוזכרים בספר בראשית הם אלה:

- *"לך אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (יב, ז).*
- *שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה...כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ עַד-עוֹלָם.... קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה" (יג, יד-יז).*
- *"בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת-אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת" (טו, יח-כא).*
- *"וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֵת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֵת כָּל-אֶרֶץ כְּנַעַן לַאֲחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים "(יז, ד-ח).*
- *"וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אַל-תֵּרֵד מִצְרָיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרְכֶךָ כִּי-לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-כָּל-הָאֲרָצֹת" (כו, ב-ה).*
- *"הִנֵּה ה' נִיצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר.. הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ .. וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה צָפֹנָה וָנֶגְבָּה.. וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת" (כח, יג-טו).*
- *"וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ "(לה, יב-יג).*

2. בסיפורי התורה מוזכרים מקומות רבים בארץ ישראל. על מנת שהילדים יכירו את המקומות הללו אפשר לעשות את הפעולות הבאות:

- בכל פעם שנזכיר מקום כזה, אפשר להראות את מיקומו במפה ולסמן אותו. לדוגמא, כשנקרא את הפסוק: "וַיֶּאֱהַל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה" (יג, יח) , נַראָה לילדים את מקומה של חברון על מפת ארץ-ישראל ונשים שם סמליל של אוהל ושל מזבח.
- את המפה אפשר לשים בפינת הלאום כמפה פעילה שמתחתיה (בתוך מיכל) מונחים סמלילים, כגון מזבח, אוהל, אשל, סולם, אייל, תמונה של מערת המכפלה, תמונה של קבר רחל, באר.
  - אפשר גם להכין משחק-מסלול המבוסס על מפת ארץ ישראל שבו יתחקו הילדים אחרי הליכתם של אבות האומה.
- בכל יום שישי/ ראש חודש/ סיום פרשה אפשר לערוך חידון על מקומות שלמדנו עליהם בסיפורי התורה. חידון כזה קל מאוד להכנה וכמובן, הוא צריך להיות תואם התפתחות לילדי הגן. הנה דוגמאות לשאלות שיכולות להתאים לחידון (התשובות בסוגריים):

מהיכן יצא יעקב כשברח לחרן? ***(באר שבע).***

מקום שבו חנה יעקב ששמו כשם של חג ***(סוכות).***

המקום שקנה יעקב במאה קשיטה ***(שכם).***

לאן הלכו יעקב ומשפחתו לאחר מותה של רחל? ***(לחברון).***

היכן הקריבו יעקב ומשפחתו זבחים לפני ירידתם למצרים? ***(בבאר שבע).***

מקום באזור ההר שבו הקים אברהם אוהל ***(בית אל).***

המקום שבו גר אברהם ושנקרא גם אלוני ממרא ***(חברון).***

המקום שאליו הלך אברהם לאחר העקידה ***(באר שבע).***

מקום העקידה ***(ארץ המוריה).***

ביטויים לאהבת הארץ

רבי חנינא, כשהיה מהלך בארץ ישראל וראה מכשול בדרך - היה מתקנו.

רבי אמי ורבי אסי היו דואגים להושיב את תלמידיהם במקום הנעים ביותר. בימים שהשמש חמה מאוד, הושיבום במקום צל, ובימים קרים הושיבום בשמש, כדי שלא יתרעמו על אקלים הארץ וידברו רעה על הארץ.

(כתובות קיב)

גם בדורנו יש עולים המנשקים את אדמתה של ארץ-ישראל ברדתם מהמטוס או מהאנייה. כדאי להציג בגן תמונה כזאת.

מרכז לאום פעיל

חזון החמ"ד, ממד 2: ציונות דתית בשיעורי חינוך

אפשר ליצור מרכז לאום פעיל על ידי פעילות במפת ארץ ישראל:

1. להכין מפה על פי סיפורי התורה, כפי שהוצע לעיל.

2. להכין מפה של ימינו עם סמלילים מתאימים, למשל להצמיד לים במפה סמלילים של דגים, אניות, ועל היבשה - עצי פרי שונים. אפשר גם לבקש מהילדים להביא תמונות שבהן הם מצולמים במקום כלשהו בארץ ולהניח את התמונה במקום המתאים במפה.

3. אפשר לקשר את המפה לחג שנחוג באותו זמן בשנה. לדוגמא: לפני ט"ו בשבט תספר הגננת על יישובים ששמם קשור לעולם הצומח. הילדים יוכלו לצייר את שם היישוב ולהניח את ציוריהם על המפה (בעזרת הגננת) במקומות המתאימים. דוגמאות מתאימות ליישובים כאלה הן: ברוש, גפן, בית לחם, דקל וכו'.

4. הגננת יכולה לספר לילדים שיש יישובים בארץ שנקראים על שם שמות של אנשים. אפשר להצמיד למקום המתאים במפה את תמונותיהם של הילדים ששמם כשם של יישוב, כגון: אריאל, שדה יעקב, עין אילה, עופר.

5. אפשר לקשר את הנושא הנלמד בגן לשמות יישובים. לדוגמא: אם לומדים על נושא "המים", אפשר לסמן במפה יישובים הקשורים לכך, כמו: החותרים, כפר גלים, נווה ים. לאחר הנחת השמות על המפה, הילדים יווכחו לדעת שיישובים אלו שוכנים ליד הים.

השמות שנתכנתה בהם ארץ ישראל

העשרה לגננת:

- הארץ
- ארץ האבות
- הארץ המובטחת
- ארץ הקודש
- ארץ הצבי - לשם הזה יש שתי משמעויות. האחת נמצאת בפסוק :***"בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ אֲשֶׁר-תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל-הָאֲרָצוֹת (יחזקאל כ, ו).*** על פי הפסוק, 'ארץ הצבי' היא ארץ הפאר שחושקים בה ביותר. ישנו הסבר אחר בחז"ל ש'ארץ הצבי' אכן מתייחסת לחיה. "למה ארץ ישראל נמשלה לצבי? "מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף א"י בזמן שאין יושבים עליה מתגמדת, ובזמן שיושבים עליה מתרחבת".
- ארץ זבת חלב ודבש - ביטוי זה מופיע במקרא כחמש עשרה פעמים, והוא הפך למטבע לשון שגור באגדות חז"ל, בשירים וביצירות אמנות. משמעות הביטוי היא ארץ טובה, מבורכת ומשובחת. הפרשנים סוברים שהחלב הוא חלב מן החי והדבש הוא דבש דבורים, או שזוהי התייחסות לפֵרותיה של ארץ ישראל שהם שמנים ומתוקים כדבש.
- אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
- הָאָרֶץ הטובה
- ארץ חמדה

הצעות לפעילויות לילדים:

שיחה:

1. לאחר שהילדים הכירו את מעלות ארץ ישראל, כדאי לשאול אותם באיזה שם אחר הם מציעים לכנות את ארץ ישראל, ולמה לדעתם זהו שם מתאים. את תשובותיהם כדאי לכתוב ולהציג בפינת ההורים או לקרוא אותן באחד מערבי הבמ"ה.

2. אפשר להגיד לילדים את כינויי הארץ בתורה ובספרות חז"ל ולשאול אותם למה, לדעתם, היא נתכנתה כך.

3. אם הילדים יתקשו להמציא שמות לארץ ישראל בשלב הראשון, אפשר לחזור ולשאול אותם שוב אותה השאלה, לאחר שהם שמעו מגוון רחב של שמות.

יצירה:

- אפשר לתת לילדים חומרי יצירה מגוונים כדי שהם ייצרו מיצג חזותי של שמות ארץ ישראל. את יצירותיהם אפשר לתלות בפינה מיוחדת בגן (אולי בפינת הלאום).
- כל ילד יכול לכתוב את הכינוי האהוב עליו ביותר (גם כינוי שהוא המציא על ארץ ישראל) ולעטר סביבו.

פעילות מוסיקלית:

לכל כינוי של ארץ ישראל אפשר למצוא שיר מתאים. לדוגמא, לכינוי 'ארץ' - יתאים השיר **ארץ ארץ ארץ, ארץ תכול אין עב,** לכינוי 'ארץ חמדה' - השיר **פה בארץ חמדת אבות.**

כדי ליישם את הידע התאורטי שרכשו הילדים, אפשר להציע להם לכתוב מכתב שבו הילדים יציינו למה טוב לגור בארץ ישראל. את המכתב הזה אפשר להעביר למרכז קליטה, או לעולים חדשים. אם יש לכם קשרים עם גן בחו"ל, אפשר לשלוח להם. זה יכול להיות סיכום טוב לנושא זה של חיזוק הקשר בין הילד לארצו.

מצוות התלויות בארץ

העשרה לגננת:

מצוות התלויות בארץ הן מצוות הקשורות לעבודת הקרקע בארץ ישראל. המצוות בנויות סביב שלושה צירים: הקדושה, האיסור והנתינה.

מצוות ה"קדושה": ביכורים, חלה, תרומה, מעשר ראשון (ללוי), מעשר שני, נטע רבעי, מלאכות בשמיטה וביובל, קדושת פרות שביעית. מצוות אלו מדגישות היא הארץ ומלואה- לה' היא.

מצוות ה"איסור" : ערלה, כלאיים (זרעים, הרכבה, הכרם). מצוות אלו מדגישות לאדם כי אינו "בעל הבית" מוחלט על רכושו.

מצוות ה"נתינה": לקט, שכחה, פאה, פרט, עוללות, מעשר עני (בבית ובשדה), הפקר פירות שביעית, איסור קצירה ובצירה בשביעית, סחורה בשביעית, ביעור שביעית, שמיטת כספים, החזרת קרקעות ושחרור עבדים ביובל.

(מתוך המצוות התלויות בארץ כמסד למדיניות חברתית, הרב עזריאל אריאל)

עדיין איננו זוכים לקיומן המלא של המצוות התלויות בארץ כמצוות מן התורה, ובכל זאת הרב קוק מעודד אותנו ואומר שיש בהן כוח חיים מיוחד, כדבריו:" ***אָנוּ מַעֲרִימִים עַל שְׁמִירַת הַשְּׁמִיטָה בְּמִכִירָה לְנָכְרִי אֶת הַקַּרְקָעוֹת, מְקַיְּמִים אֶת נְתִינַת הַמַּעֲשְׂרוֹת לַכֹּהֵן וְלַלֵּוִי עַל-יְדֵי תִּקּוּן שֶׁאֵין בּוֹ הֶכְסֵד גָּדוֹל לַנּוֹתֵן, וְלֹא רֶוַח גָּדוֹל לַמְקַבֵּל, מְבָרְכִים וּמַפְרִישִׁים, וּפוֹדִין אֶת הַמַּעֲשֵׂר הַשֵּׁנִי הָרָאוּי לְהֵאָכֵל בִּקְדֻשָּׁה בָּעִיר הַמֻּרְכָּזִית ... אֲבָל אֵלֶּה הַגֵּרֵרִים הַזְּעִירִים כַּח-צְמִיחָה גָּדוֹל גָּנוּז בָּהֶם, אֶל כָּל מַה שֶּׁהֵם עוֹרְגִים, מִכָּל מַה שֶּׁהֵם צוֹמְחִים בֶּעָבָר, וְאֶת כָּל מַה שֶּׁהֵם עֲתִידִים לְהַצְמִיחַ לְהַבָּא. כָּל זֶה כָּלוּל בָּהֶם בְּאֹפֶן טִפּוּסִי, וְכֵן הֵם פּוֹעֲלִים בַּחֲשַׁאי עַל הַנְּשָׁמָה הַמְקַיֶּמֶת, פּוֹעֲלִים לְהַלְהִיב בְּהַתְמָדָה אֵשׁ קֹדֶשׁ לְאַהֲבַת הָאָרֶץ".(אורות התחיה, ה, עמ' נז)***

ריבוי המצוות התלויות בארץ ומורכבותן גורמים לגננות להימנע מלעסוק בהן, אך ניתן להתמקד בכמה מצוות שהילד יכול לחוות אותן, ולשלב אותן בהתאם לנלמד בגן. המצוות התלויות בארץ יילמדו בגן באמצעים אמנותיים שונים כמו דרמה, יצירה, מוסיקה, סיפורים, תנועה וטיולים - על מנת להאהיב על הילדים את המצוות.

להלן יוצעו פעילויות שונות הקשורות למצוות התלויות בארץ. על נושא השמיטה יושם דגש מיוחד.

הצעות לפעילויות לילדים:

שיחה: מצוות התלויות בארץ

כדי שהילדים ידעו מהן מצוות התלויות בארץ אפשר להגיד להם את הכלל שאלה הן מצוות הקשורות לעבודת האדמה בארץ ישראל. על מנת שהילדים יבינו את משמעות המושג מצוות התלויות בארץ, הגננת יכולה לציין שמות של מצוות שונות, והילדים צריכים להגיד לגבי כל אחת מהן האם זאת מצווה התלויה בארץ או שזוהי מצווה אחרת. לדוגמא: כיבוד אב ואם, צער בע"ח, לימוד תורה ומצוות נוספות שהילד כבר מכיר. תוך כדי אמירת המצוות המוכרות, ניתן לכלול בהן גם כמה מצוות התלויות בארץ, כגון: הפרשת חלה (הנוהגת גם בחו"ל), שמיטה וכלאיים. ייתכן שהמצוות התלויות בארץ עדיין אינן מוכרות לילדים, לכן אפשר לומר את שמן ולהסבירן בקצרה. למשל, מצוות ערלה שלפיה אסור לאכול מפֵרות העץ בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו.

על מנת להמחיש את הנושא אפשר לעשות את המיון בעזרת תמונות מייצגות. באופן כזה יהיה יותר קל להסביר מה זו שכחה ומה זו ערלה.

כלאיים

העשרה לגננת:

הרמב"ן מביא למצוות כלאיים שני טעמים, שנראים כדבר והיפוכו. הטעם הראשון אוסר "לשפץ" את העולם - "המרכיב שני מינין... כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך". הטעם השני אוסר לקלקל את העולם - "וגם הצמחים אשר יתרכבו מין בשאינו מינו, אין פריים צומח אחרי כן".

שני טעמים אלו מייצגים, בעצם, שתי גישות באשר ליחס האדם אל הבריאה. דרך אחת סוברת שהאדם לא נברא אלא להשתמש בבריאה כמות שהיא, והוא פטור מאחריות לתיקונו של העולם. הגישה השנייה היא גישתו של האדם המודרני, הרואה עצמו כאדון הבריאה. גישה זאת מובילה לפגיעה מתמשכת באיכות הסביבה היוצרת איום על קיומה של האנושות.

על הדרך הנכונה נלמד מהסיפור הבא, הכתוב במדרש תנחומא, פרשת תזריע, סימן ה:

מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: "איזו מעשים נאים? של הקב"ה או של בשר ודם?"

אמר לו: " של בשר ודם נאים..."

אמר לו: "למה אתם מולין "(מלים את הזכרים בברית-מילה)?

...הביא לו (לטורנוסרופוס) ר' עקיבא שיבולים וגלוסקאות (מיני מאפה). אמר לו (ר' עקיבא ל טורנוסרופוס): "אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשי מעשה ידי אדם... אין אלו נאים יותר מן השיבולים?! "

אמר לו טורנוסרופוס: "אם הוא (אלוקים) חפץ במילה (רוצה שהאדם יהיה נימול), למה אינו יוצא הולד ממעי אמו?"

אמר לו רבי עקיבא: "ולמה שוררו (חבל הטבור) יוצא עמו והוא תלוי בבטנו - אמו חותכו. ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקב"ה את המצוות לישראל, אלא לצרף אותם בהם" (כדי שבאמצעותן האדם ישתפר ויהיה לאדם טוב יותר).

דרכו של של טורנוסרופוס הרשע מתאימה לגישה הראשונה, היינו שעל האדם להשתמש בבריאה כמות שהיא. אין הוא נדרש לתקן דבר. רבי עקיבא מייצג את הגישה האמצעית והנכונה - הקב"ה בעצמו הוא שהטיל על האדם את המשימה ואת האתגר להשלים את מעשה בראשית. שליחות יש כאן, אך לא אדנות ובעלות. ועדיין, נותרו בידי הבורא חוקות השדה, אשר נקבעו בששת ימי בראשית להבדיל כל חיה וכל צמח למינהו. זוהי חוקת עולם אידיאלית, שחקק הבורא בעולמו, שלא על מנת להשתנות.

הצעות לפעילות:

זריעת הגינה לפני שמיטה

את משמעותה של מצוות כלאיים יכול הילד להבין היטב באמצעות גינת הירק שבגן הילדים. (השנה, שנת תשע"ה, ניתן לעשות זאת רק בחודש אלול תשע"ד.)

כאשר הגננת מתכננת את גינת הירק עם הילדים, היא יכולה לשאול אותם באיזה אופן נזרע את זרעי הירקות? האם את כולם נזרע באותו המקום? האם בשורות? איזה רווח נעשה ביניהם? זו תהיה הזדמנות לפתוח את המשנה במסכת זרעים, לדבר על כלאיים הלכה למעשה, לתכנן ואחר כך לזרוע באופן הנכון.

תרומות ומעשרות

משחק הדמיה מחוץ לגן

מקור: *"וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל-מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-הֵם עֹבְדִים אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד ... כִּי אֶת-מַעֲשַׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה" .... (דברים יח , יא)*

באמצעות הפעלה הילד יוכל להבין את הסיבה לתרומה גדולה ומעשר ראשון.

הכנה מוקדמת: צריך לצייר בגיר את מפת ארץ ישראל על מגרש חנייה או מגרש אחר שרצפתו נוחה לציור. על המפה להיות בגודל שיכיל את כל ילדי הגן כאשר הם יושבים. את המפה יש לחלק לפי החלוקה של הנחלות לשבטים ולכתוב בכל נחלה את שם השבט. נוסף על כך, יש להכין שלטים עם שמות השבטים (שבט מנשה צריך להופיע פעמיים).

הפעילות תהיה בשני מוקדים: גן - מגרש - גן:

א. בזמן המפגש הגננת יכולה לספר שכאשר בני ישראל נכנסו לארץ ישראל, התיישב כל שבט בנחלה שלו. בתורה כתוב בדיוק איפה הנחלה של כל שבט. כל שבט התחיל לעבד את אדמתו, לחרוש , לזרוע, לקצור, לקטוף את הפרות. לא היו אז חנות או מרכול (=סופרמרקט). את מה שהם גידלו, הם אכלו.

אפשר לשאול את הילדים מה יקרה אם למישהו לא תהיה נחלה שעליה יוכל לגדל גידולים?

ב. לומר לילדים: "היום אנו נהיה בני ישראל שנכנסים לארץ ישראל. כמה שבטים היו בארץ ישראל? נתחלק ל-12 שבטים". הגננת מחלקת לכל שבט את שמו. כל ילדי הגן יוצאים לסיור בסביבת הגן, כשבסיומו הם מגיעים למפה המצוירת. כל שבט מחפש את מקומו ומתיישב בנחלתו. שבט לוי לא מוצא את נחלתו. למה אין לו נחלה???

ג. כדאי לחזור לגן כדי לסכם את הפעילות. ניתן לדבר על התפקיד של שבט לוי - לעבוד בבית המקדש וללמד את העם תורה. אם הכוהנים והלויים היו עסוקים בעניינים האלה, איך יהיה להם זמן לגדל גידולים? ומאין יהיה להם אוכל?

לאחר שמיעת תשובות הילדים, תסכם הגננת שכל שבט נותן חלק מהיבול שלו לשבט לוי. (רק משבעת המינים). הנתינה הזאת נקראת תרומה ומעשר ראשון.

כדי להבין את הפרשת תרומות ומעשרות בימינו, אפשר להמשיך את הפעילות ביום אחר, לפי ההצעה הבאה:

א. לספר לילדים שקטפתי מהעץ שלי רימונים ואני רוצה לקיים את מצוות תרומות ומעשרות.

(לחכות לתגובות הילדים)

ב. לשאול את הילדים האם אנו יודעים בדיוק מי שייך לשבט לוי? (אפשר לדון על עניין זה כי לבטח יש ילדים שהוריהם כהנים או לויים). במקביל, יש לומר שבזמן שאין בית מקדש, אי אפשר לקיים את המצווה הזאת במלואה. מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מחולקת לשניים: הפרשה ונתינה. האם אפשר להפריש - לשים בצד חלק מהפֵּרות? כן. אז גם היום נפריש את הפֵּרות ונברך עליהם ברכה.

האם אפשר לתת ללויים ולכהנים? היום אנו לא יודעים בדיוק מי הוא לוי וכהן, לכן את הפֵּרות שהפרשנו, נעטוף בעטיפה מיוחדת ונזרוק אותם, כי אסור לנו להשתמש בהם. הם שייכים רק לשבט לוי.

מתנות עניים

חיוב להפריש מתנות מהתבואה ומהאילנות ולתת אותן לעניים (רמב"ם, מתנות עניים א, חינוך רטז-רכג).

הזמן המתאים ללמד בגן על מתנות העניים בשדה הוא כשמספרים על מגילת רות. אפשר להדגים את המצוות האלה בקלות בעזרת גבעולי חיטה. שלוש המצוות שנוכל לדבר עליהן הן פאה, לקט ושכחה: **פאה -** הקוצר את שדהו לא יקצור את כל השדה, אלא יניח מעט חיטה לעניים, וכך גם באילנות. **לקט -** כשקוצר ומאלם, לא ילקט השיבולים הנופלות בשעת הקציר, אלא יניחן לעניים. איזהו לקט? הנופל מתוך המגל בשעת קצירה, שיבולת אחת או שתיים. אם נפלו שלוש כאחד, הן של בעל השדה. **שכחה -** אלומה (קבוצת שיבולים) שנשכחה בשדה.

ביכורים

בִּיכּוּרִים הם הפֵּרות הראשונים של השנה משבעת המינים שהתברכה בהם ארץ ישראל. את הביכורים היו מעלים לירושלים אל הכהנים שבבית המקדש, החל מחג השבועות ועד חג האסיף (סוכות). על מצוות ביכורים אפשר ללמוד בסמוך לחג השבועות. מעמד הביכורים הנו מעמד ציורי מאוד, שניתן להמחזה בקלות. בחוברת יוזמות של גננות אפשר לראות יוזמה יפהפייה של הגננת סיגל יונה, שעסקה בנושא זה. במסיבת סוף שנה הילדים וההורים המחיזו את מסכת ביכורים ברחובות העיר העתיקה בירושלים. (מומלץ לראות באתר מינהל החינוך הדתי: http://meyda.education.gov.il/files/hemed/aharon034.pdf)

מצוות נוספות שאפשר ללמוד בדרך של למידה משמעותית הן:

- הפרשת חלה - להכין בצק של לפחות 1.860 ק"ג, להפריש ממנו חלה ולהכין חלות לשבת עם הילדים.
- ערלה ונטע רבעי - אם גדל עץ פרי בגן, לעקוב אחר שנות גידולו עם הילדים. אם אין עץ פרי, כדאי לנטוע - בשנה שאחרי השמיטה- עץ פרי משבעת המינים, כדי שאפשר יהיה לקיים בו גם מצוות ערלה ונטע רבעי וגם תרומות ומעשרות.

ט"ו בשבט בגן הילדים

האזכור הראשון של ט"ו בשבט הוא במשנה, הקובעת באופן שרירותי כי תאריך זה הוא התאריך הקובע לענייני מעשרות - כל הפֵּרות שגדלו לפניו שייכים לשנה שעברה, וכל הפֵּרות שיצמחו ממנו והלאה נספרים למעשר של השנה הבאה.

מעמדו של ט"ו בשבט כְּיום חג בלוח השנה העברי החל רק במאה ה-16, לאחר שהמקובלים בצפת התקינו טקס, 'סדר' מיוחד ליום זה, והחדירו את המסורת של אכילת פֵּרות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. בראשית ימיה של התנועה הציונית הוענקה ליום זה משמעות נוספת, לאומית-חקלאית, של נטיעת עצים וכיבוש האדמה. כיום, התוספה לט"ו בשבט זיקה לשמירת הטבע והסביבה.

כדאי להחזיר עטרה ליושנה, ולקראת ט"ו בשבט להתייחס אליו כתאריך הקובע לענייני מעשרות, ערלה ונטע רבעי. אפשר גם לנצל את ההזדמנות ולדבר על מצוות נוספות התלויות בארץ.

כמובן, אי אפשר לשתול בט"ו בשבט שחל בשנת שמיטה. לגבי הנבטות בגן, יש מספר דעות. כדאי לשאול את רב המקום.

מעשה בתפוח/הרב רימון

כשהייתי בניו יורק חפשתי משהו לאכול. פתאום ראיתי תפוחים יפים. נטלתי תפוח וחשבתי לעצמי האם יש איזו בעיית כשרות? ענייני תרומות ומעשרות - אין בעיה בחו"ל. ערלה? ספק ערלה בחו"ל מותר. נטע רבעי? גם אליו אין צריך לחשוש בחו"ל בנסיבות כאלו. אולם, פתאום חשבתי: מה יש בפרי הזה?! אין בו עניינים של תרומות ומעשרות, ספק ערלה בו מותר - זהו פרי ריק, חסר כל. איבדתי את התיאבון שהיה לי והחזרתי את התפוח.

ב"ה זוכים אנו לאכול מפירות ארץ ישראל, שיש בהם קדושה מיוחדת, אך בשמיטה זוכים בזכות נפלאה - לאכול גם פירות שביעית, שלדעת הרמב»ן (על פי המגילת אסתר) יש באכילתם אפילו מצווה, אך בכל מקרה ברור שיש בהם קדושה. זכות זו צריך לשמוח בה ולשאוף לאכול כמה שיותר פירות קדושת שביעית ולחכות לרגע שבו נזכה לאכול פירות שיש בהם גם קדושת ארץ ישראל וגם תוספת קדושה של שנת השמיטה.

שמיטה

העשרה לגננת

שנת התשע"ה הבאה עלינו לטובה, היא שנת השבע, כלומר שנת שמיטה. מצוות השמיטה היא אחת מה"מצוות התלויות בארץ", המבטאות את הקשר בין עם ישראל לארצו, ומדאורייתא יש לקיימה רק כשרוב עם ישראל יושב בארץ ישראל. אמנם לפי נתונים דמוגרפיים מעודכנים, אנחנו מאוד קרובים למצב של "רוב יושביה עליה", אך בשנת שמיטה זו, עדיין אנו מצווים רק מדרבנן, בבחינת "הציבי לך ציונים" (ירמיה לא, כ) - כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. הרב אברהם ליפשיץ מתאר את מצוות השמיטה במילים אלה:

[השמיטה] מחייבת כל חקלאי בארץ ישראל לחדול מעבודה בשדהו אחת לשבע שנים, להפקיר את פרותיו, לתת לאדמה מנוחה ולאפשר לכל אדם, ואף לבהמות, להיכנס לשדה וליטול מברכת האדמה. בנוסף, בסיומה של שנה זו, נדרש מי שהלווה כספים לזולתו לוותר על החובות הכספיים שהלווים לא הצליחו להחזירם. בכך מקבלים הלווים הזדמנות להתחלה כלכלית חדשה. מלבד הלימוד ההלכתי, שנה זו מספקת הזדמנות נפלאה להעצמת ההיבטים האמוניים, החברתיים, הלאומיים והסביבתיים העולים מקיומה. זו הזדמנות לעסוק ברעיון הגדול שמבטאת מצווה זו - לא אנחנו השולטים, אלא הקב"ה. הוא המחליט, ואנחנו חייבים לקחת פסק זמן ממרוץ החיים שלנו, להתבונן עליהם ולבנות את עצמנו, ליצור זמן איכות לעצמנו ולתקן טעויות אישיות, חברתיות ולאומיות שנצברו בשש שנות המעשה.

חיבוב מצוות שמיטה

אחת המטרות העיקריות בנושא השמיטה היא לחבב על הילדים את המצווה החשובה הזאת. נתייחס יותר לקדושה שנכנסת לחיינו בשנה הזאת ונמעיט בפרטי ההלכות שאינן נוגעות להווי חייו של הילד הרך. ניגש לנושא השמיטה בקדושה ובשמחה על אשר אנו זוכים למה שעם ישראל התפלל לו במשך אלפי שנים.

אפשר לספר לילדים על חיבת גדולי ישראל לארץ ישראל. חיבה זאת נבעה מהרצון העז לקיים מצוות רבות ככל האפשר, כמו שאפשר רק בארץ ישראל. זאת הסיבה שבגינה רצה משה רבנו להיכנס לארץ, כפי שמספרת הגמרא: "מפני מה נתאווה משה ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך? אלא כך אמר משה, הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי" (סוטה יד). מסופר על הרב כהנמן שהגיע בשנת שמיטה לקיבוץ ששבת בשמיטה כהלכה. מרוב התרגשות וחיבת מצוות השמיטה, גחן הרב על האדמה ונשקה כשהוא מלחש בגיל: "שבת שלום, שבת שלום לך, אדמה קדושה השובתת השנה".

נושא השמיטה כולל בתוכו עניינים חשובים והלכות שונות, ולעתים העיסוק בו נראה מסובך, מורכב ולפרקים גם מאיים. הלימוד לילדי הגן יתמקד בחשיבות המצווה וקדושתה. סיפורי השמיטה, השיחות והפעילות שנעשה בגן יהיו בנקודות החיבור של הילד הצעיר לנושא השמיטה.

בעקבות סיפורי-שמיטה

מטרות:

- הילד יתוודע למצוות השמיטה באמצעות סיפורים תואמי התפתחות.
- הילד יקיים בשמחה את מצוות השמיטה.

דרך השימוש בסיפורים

נושא השמיטה מתפרט לחמש יחידות. כל יחידה מכילה סיפור שמיטה המהווה נקודת פתיחה לנושא, שיחה ופעילות. בהצעות לפעילויות הקשורות לסיפורי השמיטה יהיו שני חלקים. החלק הראשון יהיה הסבר לגננת ובחלק השני תהיה הצעה לפעילות בנושא.

הסיפור: מצווה חדשה

לגננת:

מצוות השמיטה המופיעה בפרשת "בהר" מסמיכה את מצוות השמיטה למעמד הר סיני ומכאן למדו על חשיבותה הגדולה של השמיטה, שהיא "מצווה שכל המצוות תלויין בה". גדולי ישראלי בכל הדורות העמיקו בטעמיה של מצוות השמיטה וחילקו אותם לארבעה סוגים, כמובא להלן:

לילדים:

1. מצוות שמיטה

1. שיחה: כדי שהילד יוכל להבין מהי מצוות שמיטה, כדאי שהגננת תסביר זאת בהקבלה למצוות השבת. כדאי להתייחס לנקודות הבאות הדומות בשתיהן:

שבת	שמיטה
מחזוריות של שישה ימי חול ושבת	מחזוריות של שש שנות עבודה ושמיטה
שביתה ממלאכה	שביתה מעבודת הקרקע
"שבת היא לה'"	"שבת הארץ לה'"
מטרה: חידוש ההכרה שה' בורא עולם.	
התייחסות דומה למשפחה, לעבדים ולבהמות.	
דמיון במלאכות המותרות והאסורות בשתיהן. רק לעם ישראל ניתנו השבת והשמיטה.	
ציפייה ליום השבת ולשנת השמיטה.	

2. הפעלה מוסיקלית:

אפשר להשמיע לילדים את השיר **ושבתה הארץ** מתוך הדיסק **נשיר לארץ חמדה** של בתאל צוברי, וגם לעשות פעילות עם היצירה, כפי שמופיע בעמ' .

3. ייחודה של ארץ ישראל שרק בה אפשר לקיים מצוות התלויות בארץ.

במהלך השנה כדאי להדגיש לילדים את הזכות הגדולה שהם גרים בארץ ישראל, ולכן הם יכולים לקיים את מצוות השמיטה ולאכול פירות וירקות שיש להם קדושת שביעית. לספר להם שבחוץ לארץ אין שנת שמיטה, והיהודים שם לא זוכים לטעום מהקדושה.

הגננת יכולה לבקש מילדים שהוריהם או סבם או סבתם עלו לארץ, שישאלו אותם אם הם קיימו את מצוות השמיטה (ושאר מצוות התלויות בארץ) בחו"ל. את התשובה כדאי שהילד יספר לפני כל הילדים. פעילויות נוספות הקשורות לארץ ישראל נמצאות בעמ' .

4. טעמי המצוות

על טעמי המצוות אפשר להתמקד עכשיו או אחר כך, במהלך השנה, לאחר שהילד הבין יותר את משמעותה של השמיטה. ניתן לשאול את הילדים למה הקב"ה נתן לנו את מצוות השמיטה, לשמוע את תשובותיהם ולהתמקד בטעמים שהם מציעים. כדי לעזור להם למצוא טעמים נוספים, אפשר לשאול אותם למי עוזרת שנת השמיטה.

הסיפור: מי יגזום את עץ הצאלון

לגננת:

"וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, בְּהַר סִינַי לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם--וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ, שַׁבָּת לַיהוָה. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרָע שָׂדֶךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ; וְאָסַפְתָּ, אֶת-תְּבוּאָתָהּ. וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ--שַׁבָּת, לַיהוָה: שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע, וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר. אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר, וְאֶת-עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר: שְׁנַת שַׁבָּתוֹן, יִהְיֶה לָאָרֶץ. וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם, לְאָכְלָה--לְךָ, וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ; וְלִשְׂכִירְךָ, וּלְתוֹשָׁבְךָ, הַגָּרִים, עִמָּךְ. וְלִבְהֶמְתְּךָ--וְלַחַיָּה, אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ: תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ, לֶאֱכֹל" (ויקרא כ"ה א-ז)

קצירה (יבול חד שנתי) ובצירה (יבול רב שנתי) מותרות בשינוי - בכמות ובצורת הקטיפה.

לילדים:

השיחה: איסורי שמיטה

את השיחה הזאת כדי להתחיל בגינת הגן, בפארק הסמוך לגן או בגינת אחד הילדים.

הגננת תפתח בהתייחסות למראה שהילדים רואים: עצי פרי, פרחים, צמחים, עשבים וכמובן אדמה.

היא יכולה לשאול את הילדים אלו מלאכות עשה בעל הגינה על מנת שיגדלו כל הצמחים האלה. לאחר מכן יכולה הגננת להזכיר להם שבשנת שמיטה גם האדמה נחה וגם מי שעובד אותה, ולשאול מה אסור לעשות בגינה. לאחר שמיעת תשובותיהם, אפשר להגיע אִתם למסקנה שאסור לנו לחדש ולגרום לכך שיהיו עוד ועוד צמחים.

בהמשך השיחה הזאת, או בשיחה שתתקיים בפעם אחרת, נוכל לשאול את הילדים מה יקרה אם לא יטפלו בגינות - לא ישתלו ולא יגזמו, לא ישקו ולא יעקרו עשבים. לאחר שמיעת תשובותיהם, הגננת יכולה לסכם ולומר שמותר לנו לעשות רק מלאכות שמקיימות את הצומח, כי אנחנו לא רוצים שהצומח ימות. מותר לכסח את הדשא, מותר להשקות את הצמחים, אבל רק כמה שהם צריכים כדי להתקיים. מותר לעקור רק את העשבים שמפריעים לצמחי הגינה לגדול. שיחה נוספת אפשר לקיים בעזרת הערכה המצולמת של "פסגת בצלאל".

הכנת גינת הגן לשנת שמיטה

חודש אלול הוא הזמן לארגן את גינת הגן לשמיטה, שכן אנו רוצים שגם בשנה זאת הגינה תהיה מטופחת ונעימה לעין. לכן כדאי להכין את הגינה בשיתוף הילדים, כמובן. ההכנה תכלול ניכוש עשבים, זמירה, סיקול אבנים וכיסוח דשא. אפשר גם לטמון פקעות של צמחים הפורחים בחורף. פעילות זאת מתאימה מאוד לעשייתה יחד עם ילדי הגן והוריהם.

הסיפור: בבקשה לקטוף

לגננת:

"וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ וְיִתְרָם תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ" (שמות כ"ג יא)

.אדם שיש בחצרו פֵּרות או ירקות הקדושים בקדושת שביעית, צריך לאפשר לכל מי שרוצה לקטוף מהם. טוב להדר ולומר בפני שלושה אנשים שהפֵּרות הם הפקר. אם האדם חושש שזרים יכנסו לשדהו הוא יכול לנעול את השדה, אך עליו לשים שלט המורה מתי ניתן להיכנס כדי לקטוף פֵּרות. רק פֵּרות הקדושים בקדושת שביעית מופקרים (גם בשנה השמינית).

לילדים:

שיחה: לשאול את הילדים למי שייכים הפֵּרות שגדלים על העצים בשנת שמיטה. להזכיר להם שבשנת שמיטה אף אחד לא מטפל בהם. לדבר אתם על כך שאכן הפֵּרות הפקר. להמשיך את השיחה באמצעות שאלות כגון: למי מותר לקטוף? האם אפשר להיכנס לכל גינה שאני רוצה ולקטוף את **כל** הפֵּרות שאני רוצה? לסכם שצריך שיהיה שלט וגם לציין שמותר לקטוף **רק** כמות מסוימת של פרי.

יצירה:

הכנת שלט משותף של ילדי הגן, אם גדלים בגינת הגן ירקות או פֵּרות. כל ילד יכול להכין לגינתו (אם יש לו), או לבני משפחה שיש להם גינה.

הַמחָזָה של אחד מסיפורי השמיטה או של **מעשה בעז** של ש"י עגנון (סיפור זה מומלץ ביותר).

מיזם ארצי - "הפקרת שעות"

בימנו, רק מיעוט מהתושבים בארץ הם חקלאים, ורוב האנשים גרים בערים, בבניינים רבי קומות, ולכן שנת השמיטה איבדה במעט את הצביון המיוחד שלה.

בתקופה האחרונה מתעורר שיח אודות "שמיטה ישראלית". הציבור הרחב מבקש קשר עם השמיטה. מטרתה של השמיטה הישראלית היא לדבוק בצדדיה הערכיים של השמיטה, גם אם אין בהם זיקה לאדמה. היא לא מפחיתה מאומה מחשיבותה של שביתת קרקעות והעיסוק בהלכותיה של השמיטה, אלא מנסה לסחוף ציבור החי בתנאים אורבניים לקחת חלק במהותה וברוחה של השמיטה. הרב יעקב אריאל במאמרו "כשהשמיטה שוכחת את הר סיני" כותב: "ערב שמיטת תשע"ה דומה שרוח חדשה נושבת בארץ. ריחות השבת הקרבה נודפים באווירה הציבורית. הערך החברתי של השמיטה תופס תאוצה. גם הציבור הכללי, שאינו רואה את עצמו שומר מצוות, נדלק לרעיון החברתי של השמיטה", כפי שאמר אחד מתושבי תל-אביב ששמע לראשונה על ערכי השמיטה: "אני אפקיר את מקום החנייה שלי בשנת שמיטה".

אחת ההצעות לרעיון חברתי בשנת השמיטה הוצעה על ידי הרב רמון והיא "הפקרת שעות". דהיינו, כל אדם יתרום שעה מזמנו, אחת לשבוע, למען הכלל. גם ילדים יכולים לעזור רבע שעה בשבוע בהתנדבות למען הכלל. אפשר להכין "בנק" של רעיונות בעזרת הילדים למשימות בגן, בבית או בקהילה. כל ילד יבחר את המשימה שקרובה ללבו.

הסיפור: קדושת שביעית בקליפת אשכולית

לגננת:

בדרך כלל יש קדושה רק בבית המקדש. קדושת פרות שביעית היא הקדושה היחידה שנמצאת בכל מקום בארץ ואפשר לאכול פרות שיש להם קדושת שביעית אף כשטמאים.

פרות שחנטו בשמיטה וירקות שנקטפו במהלך שנת השמיטה, קדושים בקדושת שביעית, בתנאי שגדלו בארץ ישראל אצל יהודי. שאריות של פרות שביעית מכניסים לשקית ומניחים בכלי מיוחד, כדי לא להשחיתן. את הכלי נניח על השיש ולא ליד פח האשפה.

זכינו והשנה, שנת השמיטה, הקדושה של פרות וירקות שביעית נכנסת לביתנו, לקערהסלט ולסיר המרק ואף לתוך הכלי המיוחד של השאריות!

לילדים:

שיחה: כיצד נשמור על קדושת שביעית של הירקות והפרות?

לאחר שמיעת הסיפור אפשר לשוחח על קדושת שביעית. ניתן לשאול את הילדים מה הם למדו מהסיפור לגבי קדושת שביעית, איך הם מציעים שנשמור על קדושת שביעית בגן ובבית. כדאי ללמד אותם הלכות נוספות, כגון: בשנת שמיטה עלינו להקפיד לאכול את הפֵרות והירקות ולא להותיר מהם. גרעינים שנותר עליהם פרי כמו מנגו, יש לשים בכלי לקדושת שביעית. גרעינים כמו משמש, ניתן להשליך לפח רגיל. זאת ההזדמנות לחנך את הילדים לקחת לצלחתם כמות של אוכל שהם יכולים לסיים, ולהשתדל לאכול את האוכל (הכולל ירקות ופֵרות שמיטה) עד תומו. במשך כל השיחה מומלץ להזכיר לילדים את הזכות הגדולה שיש לנו השנה לאכול פרות שיש בהם גם קדושת ארץ ישראל וגם תוספת קדושה של שנת שמיטה.

יצירה: עיטור כלי לפֵרות שביעית. (פירוט נמצא בערב הורים-ילדים, בעמ')

שימוש בקומפוסטר:

מותר להשתמש בקומפוסטר באופן הבא:

1. יש להניח את השאריות במתקן מיוחד ולא ישירות על האדמה, כך שיהיה ברור לכולם שזהו מתקן להכנת זבל ולא ערימת זבל שעומדים לדשן בה את הגינה. בזבל שייווצר מותר להשתמש רק לאחר שנת שמיטה.
2. על השכבה הישנה של השאריות בקומפוסטר ניתן להניח נייר של עיתון או מעט חול, ומעליו לשים את השאריות החדשות

הסיפור: תלמידי חכמים בארגז החול

לילדים:

שיחה: אפשרויות שתילה בשנת שמיטה: מצע מנותק וחממות.

אפשר להעלות את השאלה ששואלים הילדים בסיפור: מה נעשה השנה בט"ו בשבט?

האם יש אפשרות לשתול בשנת שמיטה?

מומלץ להראות לילדים סרטון שבו רואים חממה של מצע מנותק, או לטייל אתם למקום שבו אפשר להיכנס לתוך חממה כזאת. אפשר להסביר לילדים שיש שני תנאים המתירים את הגידול בשמיטה: האחד - גג מעל לגידולים, והתנאי הנוסף - שלשתיל לא יהיה קשר לאדמה. בינו לבין האדמה צריך להיות מצע שמנתק אותו מהאדמה.

לגננת:

פתרונות לקניית פירות וירקות בשמיטה

אוצר בית דין : פתרון מהודר המבוסס על כך שבית הדין הופך לבעלים על השדה והוא ממנה את הפועלים כשליחיו. לכן ניתן לקטוף בשדה זה כרגיל. הפרות ניתנים ללא תשלום כי התשלום הוא על העבודה. יש בפרות קדושת שביעית. לא מאפשר זריעת ירקות בשמיטה.

מצע מנותק: מבוסס על כך שזריעה בעציצים שאינם נקובים בבית מותרת. זהו פתרון מהודר המאפשר זריעה של ירקות ואין בו קדושת שביעית.

היתר מכירה: מבוסס על כך שהקרקע נמכרת לגוי לזמן מוקצב וזה מתיר עבודות דרבנן על ידי יהודים ודאורייתא על ידי גויים. פתרון זה נתון במחלוקת.

ירקות יבוא: אפשרי אבל פוגע בחקלאות בארץ

דרום הערבה: אין איסור ספיחין, ואולי אין איסורי שביעית.

מושגים נוספים הקשורים לשמיטה:

ביעור פרות שביעית - כאשר אין לחיות בשדה פֵרות, אסור גם להשאיר פרות גם בתוך הבית, ויש לבערם.

שמיטת כספים - מצווה לשמוט את כל החובות בשביעית.

פרוזבול - תקנה הלכתית שנועדה לאפשר גביית חובות של הלוואות שעבר זמן גבייתם ולא נִגבו, מבלי שמצוות שמיטת הכספים, הנוהגת בסוף שנת השמיטה, תגרום לביטול החוב. נמצא בשימוש נרחב גם בימינו.

ספיחין - מן התורה מותר לאכול ירקות או תבואה שגדלו מעצמם בשמיטה. חז"ל אסרו גם ירקות אלה, כי היו אנשים שזרעו בסתר ואמרו שהירק גדל מעצמו. זו נקראת "גזירת ספיחים".

"בשנת השמיטה ראוי לברך אחד את חברו בברכת 'שביעית-שלום' כמו שמברכים בשבת 'שבת-שלום' " (הרב מרדכי אליהו)

הצעות לשיתוף ההורים בנושא השמיטה

1. פעילות הורים-ילדים בתחילת שנה: זריעה ושתילה בגינת הגן

המטרה: הכנה גינת הגן לשנת שמיטה

מאחר שמותר לשתול עד שלושה ימים לפני ראש השנה, מומלץ להזמין את ההורים בחודש אלול לשתילה בגינת הגן.

מה בתוכנית?

ניתן לעשות את "חגיגת השתילה" בשני מוקדים:

- **גינה אישית -** הגננת תקצה לכל ילד מקום לגינה אישית. הגננת יכולה לעשות את ההפרדה בין גינה אחת לרעותה. אפשרות אחרת היא שהילד יתכנן את הגדר שהוא רוצה לעשות לגינה שלו, ויביא את החומרים המתאימים לבניית הגדר שהוא תכנן. כמו כן יביאו ההורים כמה שתילים (עדיף של צמחי פרחים) על מנת שהילד ישתול בגינתו. רעיון אהוב מאוד על הילדים הוא הטמנת מספר תפוחי אדמה בתוך האדמה. כעבור כמה חודשים, כאשר עלי התפוחי-אדמה יצהיבו, הילד יוכל לחפור בגינתו ולמצוא שלל תפוחי אדמה. תפוחי אדמה אלו יהיו קדושים בקדושת שביעית!
- **גינה לימודית -** שתילה משותפת של כל ילדי הגן. מומלץ לשתול או לזרוע זרעים של ירקות שונים, כגון עגבניות, מלפפונים, פלפלים וכדו'.

לאחר השתילה אפשר להמשיך את החגיגה בגן. ישנן כמה אפשרויות:

- **יצירה:** הילד יכין שלט שעליו כתוב שמו. את השלט ינעץ הילד בגינתו. אפשר גם להכין דחליל אישי לכל גינה, או דחליל גדול בעבודה משותפת.
- **סיפורת ודרמה:** הגננת תקרא ותמחיז עם הילדים את אחד מסיפורי השמיטה.

2. פעילות הורים-ילדים: הכנת כלי לקדושת פֵּרות שביעית

המטרה: הכנת כלי לקדושת שביעית

לאחר מספר חודשים, חלק מהפֵּרות והירקות הנאכלים הם בעלי קדושת שביעית, ועל כן אסור להשליכם לפח הרגיל.

מה בתכנית?

- נזמין את ההורים ליצור עם ילדיהם כלי לקדושת שביעית. אפשר לבקש מההורים להביא עִמם כלי יפה שאותו יוכלו הילדים לעטר, או שהגננת תקנה כלים מתאימים. כדאי להציע לילדים מגוון חומרים לעיטור הכלי.

אפשרויות נוספות להמשך הפעילות:

- שילוב השמיטה במשפחה המורחבת באמצעות חלוקה של "ערכת שמיטה". בתוך ערכת השמיטה, שאותה יכינו הילדים ויחלקו לבני המשפחה המורחבת ו/או לשכנים אפשר לשים את הפריטים האלה: שלט "הפקר - הפרות מותרים לאכילה", שאותו יכינו הילדים והסבר מצורף שבו כתוב מה עושים עם שלט זה ומדוע צריכים אותו. ניתן לחלופין להכין מדבקות גדולות "כלי לקדושת שביעית" המאוירות על ידי הילדים שאותן יוכלו המקבלים להדביק על כלי בביתם. אפשר גם להשיג כלים פשוטים, לעטר אותם, להדביק עליהם את המדבקה ולחלק אותם בין ילדי הגן.
- **סיפורת ודרמה:** הגננת תקרא ותמחיז עם הילדים את אחד מסיפורי השמיטה.

3. ערב במ"ה: שמיטה

תקציר:

בסדנה נפתח בשיח פתוח על שנת השמיטה. הופעתה של השמיטה אחת לשבע שנים מעוררת תמיד שאלות ואי ודאות. בגלל חוסר ידיעה כיצד לנהוג, עושים לעתים דברים שאסורים בשמיטה מצד אחד, ונמנעים לעשות דברים מותרים אחרים. בסדנה נשתף ברגשות העולים בנו לקראת שנת השמיטה. נעלה זיכרונות משנות השמיטה הקודמות, ולסיכום הסדנה נעשיר האחד את השני ברעיונות ליישום השמיטה מבחינה חברתית.

מטרות הסדנה:

- שיתוף הקבוצה ברגשות שונים המתעוררים סביב שנת השמיטה.
- מתן לגיטימציה להתייחסויות שונות אל שנת השמיטה, תוך הבנת המקור לכך.
- הצעות להפוך את שנת השמיטה למרוממת ולמשמעותית יותר בתחום החברתי.

הכנה מראש:

הגננת יכולה להכין דגלונים המחוברים לקיסם. על כל דגלון תהיה כתובה התחלה של היגד. את הדגלונים אפשר לנעוץ על משטח קל-קר או על עוגייה או וופל. דוגמאות להתחלות של היגדים: אני מצפה לשנת שמיטה כי.../ כמגיעה שנת שמיטה אני..../ שנת השמיטה גורמת לי...עבורי שנת שמיטה היא שנה שבה אני../ הדבר האהוב עלי ביותר בשנת שמיטה הוא.. הייתי רוצה שבשנת השמיטה הזאת...אני בטוח/ה שבשנת השמיטה...לפני שמגיעה שנת שמיטה אני חולם ...וכדו'.

מהלך הסדנה

1. כל הורה לוקח דגלון המתאים לו. לאחר שכל אחד לקח דגלון, עושים סבב של השלמת משפט ההיגד.

2. הגננת יכולה לסכם את הסבב של ההתייחסויות השונות לשנת שמיטה ולתת לגיטימציה לכל הדעות והרגשות שעלו.

3. כדי להציע זווית נוספת שיכולה להפוך את רעיון השמיטה למשמעותי ומרומם יותר, הגננת יכולה להקריא את הסיפור הבא:

גשם של שמיטה/ הרב רמון

חודש חשוון. גשם החל לרדת באלון שבות. פסעתי מבית הכנסת לביתי לאחר תפילת מנחה, ולפתע ניגש אלי ילד חרד: "הרב, יורד גשם!" הבטתי בו ואמרתי: "יופי, סוף סוף יורד גשם". הילד החזיר מבטו ואמר: "אבל הרב, מה נעשה?" - "מה הבעיה?" שאלתי. אמר מיד הילד: "אבל הרב, שנת שמיטה. הגשם משקה את הגינה!"

כמובן, על שאלתו המתוקה של הילד יכולים אנו לענות בקלות: "איסורי שמיטה הם על האדם ולא על הטבע". אולם, שאלתו של הילד המחישה לי עד כמה חש הילד את שנת השמיטה. אין חקלאות בתוך היישוב, ולכאורה הילד פוגש את השמיטה בעיקר בשמירה על קדושת שביעית ואולי מעט בטיפול בגינה. אולם כאשר יורד לפתע גשם, הילד מרגיש: "שביתת הארץ מופרת!" הילד מוטרד כי הוטרדה שביתתה של הארץ.

ככל שננסה להבחין בקדושת השביעית, נוכל לעשות זאת גם אם אין אנו חקלאים. קדושת השביעית פרושה בכל מקום. קדושתה נמצאת בשדה, נמצאת בפרות שבבית, אך גם נמצאת בכל מקום בארץ ישראל. בכל מקום שורה הקדושה המיוחדת. תפקידנו הוא להקשיב להתרחשות הנפלאה המתקיימת בשנה זו בארץ, לחפשה, ולשאוב מקדושתה.

גישתנו לקדושת שביעית צריכה להיות **מתוך שמחה על הקדושה הנפלאה שאנו מכניסים לבתינו ולגופנו, ולא חלילה מתוך פחד. ננסה לשמוח בקדושת שביע**ית, לשמוח בזֵכות להיות קרובים בצורה מיוחדת לקב"ה, בזכות המיוחדת לאכול כביכול משולחנו של גבוה.

5. מאחר שהחקלאים מהווים כיום מיעוט של האוכלוסייה בארץ ישראל, יכולה הגננת להציע להורים ליישם את הערך החברתי שבשמיטה בהתמקדות על הנתינה. בשנת שמיטה כולם נותנים וכולם מקבלים. ניתן לשאול את ההורים אלו אפשרויות התנדבות סביב מקום הגן אפשר לעשות עם הילדים.

6. לאחר הצעות ההורים תסכם הגננת את הצעות ההורים ותציע הצעות נוספות כגון:

- הצעות הנמצאות בחוברת מפריחים יוזמות בגן הילדים: חלוקת נרות שבת ברחובה של עיר (עמ' 9), ביקור בבית אבות, יחד שבטי ישראל (עמ' 66), חונך וחניך (עמ' 55). (http://meyda.education.gov.il/files/hemed/aharon034.pdf)
- מיזם הפקרת שעות (פירוט בעמ')

פריסת הנושא

1. בפינות הגן

נשתדל השנה להכניס את נושא **"ארץ ישראל"** על כל היבטיו לתוך גן הילדים:

- בתורה ישנם **פסוקים** רבים העוסקים ביופייה של ארץ ישראל. אפשר לשבץ אותם במרחבי הגן.
- מרכז **הטבע** יוכל לייצג את הצומח של ארצנו. כדאי לעקוב אחרי הגידולים במשך השנה ולהביא אותם למרכז. רצוי להביא גם גידולי השדה כמו חמניות בסוף הקיץ וגם פרחי בר שונים. ציורי הילדים יכולים לככב בפינה הזאת - ציורי נוף הארץ וציורים של הצומח העונתי.
- מרכז **לאום** פעיל (פירוט בעמ').
- ב**מטבח** - כלי לקדושת שביעית.
- "מ**רכז הבית**" - גם במרכז זה נניח כלי לקדושת שביעית. נעשיר את ה"מטבח" בפרות ובירקות. נניח בפינה קופסאות שימורים שונות שכתוב עליהן "ללא חשש שמיטה", כדי שהילדים יכירו את המושג הזה וידעו לזהות את התבנית הזאת.
- אם יש בגן ערכת התמונות של "מחשבת בצלאל" או תמונות אחרות המתארות את הפעולות החקלאיות, אפשר להציע לילדים למיין אותן בדרכים שונות.
- ב**מרכז הספר** - אפשר להניח את כרטיסיות השמיטה. אם הסיפורים הומחזו בגן, כדאי לשים ליד כל כרטיסיה תיבה ובה אביזרים שבהם יכולים הילדים להשתמש להמחזה חופשית.
- ב**חצר** - רצוי לבקש מהורים שיבנו בגינת הגן חממה עם מצע מנותק. אם בגינה גדלים עצי פרי, אפשר לשים עליהם שלט "הפקר".
- אפשר ליצור השנה מרכז מיוחד לסיפורי התורה. במרכז זה יכולים להיות:

> **מפת ארץ ישראל** שבה יצוינו המקומות השונים שאליהם הגיעו אבות האומה. כדאי מאוד שהמפה הזאת תהיה ניידת, כדי שהגננת תוכל להשתמש בה במהלך סיפורי התורה. את המפה אפשר לשים בפינת הלאום כמפה פעילה, כשמתחתיה יהיו סמלילים כגון מזבח, אוהל, אשל, סולם, אייל, תמונה של מערת המכפלה, תמונה של קבר רחל, באר (בהמשך מצורפות דוגמאות של סמלילים). גם לילדים אפשר להכין מפה אישית מעין זו שאותה יוכל הילד לשמור במגירתו. בכל פעם שיוזכר שם של מקום בארץ ישראל במהלך סיפורי התורה בגן, הילד יצייר או ידביק עליו את הסמליל המתאים. אפשר להשתמש במפה זו באופן אחר: להניח שקף שבו יודבק מסלול של מדבקות, שייצג את הדרך שבו הלך כל אחד מאבות האומה. על ידי השוואה בין השקפים יוכלו הילדים לראות איך דרכם של האבות עברה בדרך כלל לאורך גב-ההר. הם גם יגלו שיצחק אבינו הוא היחיד שלא יצא מגבולות הארץ.

> **ייצוג מיוחד** שאותו ישימו הילדים במרכז בכל פעם שתספר הגננת על הבטחת הארץ לאבות. לדוגמא, מפה מוקטנת, כפי שנראית באיור שלהלן (סמליל הארץ המובטחת).

> **משחק מסלול** בעקבות אבות האומה יכול להתאים לפעילות במרכז זה.

הנה דוגמאות של סמלילים למפה של סיפורי תורה:

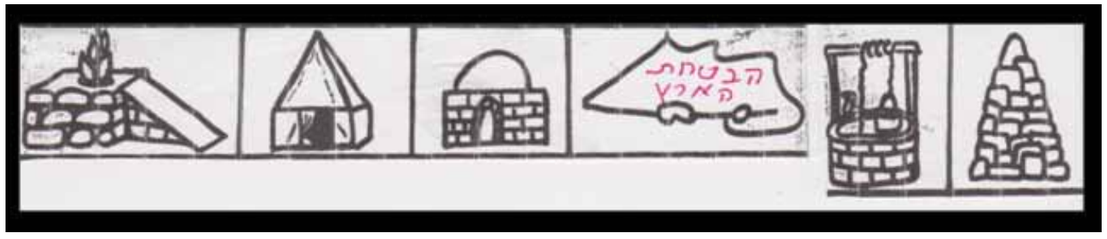

פריסת הנושא במהלך שנת הלימודים

החודש	פעילות עם הילדים	פעילות עם הורים
אלול	התארגנות לקראת שמיטה בגינת הגן.	פעילות הורים-ילדים: שתילה טרום-שמיטה בגינת הגן
תשרי		ערב במ"ה: שמיטה (מיד לאחר החגים)
מרחשוון	קדושת שביעית בירקות	פעילות הורים-ילדים: הכנת "כלי לקדושת שביעית"
כסלו		
טבת		
שבט	לימוד המצוות התלויות בארץ	
אדר		ערב במ"ה: ארץ ישראל - ארץ הבחירה
ניסן		
אייר	ייחודה של הארץ, שמות הארץ	
סיוון	מצוות התלויות בארץ: ביכורים ומתנות עניים	
תמוז	הכנת משימות ל"מגן לגל" בנושא ארץ-ישראל	

חמ"ד של חופש - "מגן לגל"

כדאי להמשיך את נושא ארץ ישראל ומצוותיה גם במשימות ובפעילויות הניתנות לחופשת הקיץ. לדוגמא:

- לבדוק אם ארץ ישראל או אחת מהמצוות התלויות בארץ מוזכרות בפרשות הנקראות בשבתות של החופשה, ולתת לילד משימה הקשורה לכך.
- לאחת המשימות אפשר לצרף מפה של ארץ ישראל ולבקש מהילד להצטלם בעת טיול בארץ ולהדביק אחר כך את התמונה במקום המתאים במפה.
- אם הילד נוסע עם הוריו לחו"ל, ניתן לבקש מההורים לכתוב ולתאר את תחושותיו של ילדם לאחר שובם לארץ.

לקראת 'מעמד הַקְהֵל' בשנת תשע"ו

המקור למצוות 'הַקְהֵל':

"וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (דברים לא, י-יב).

ובספר החינוך כתוב:

מצות עשה מן התורה להקהיל כל ישראל כולו אנשים נשים וטף, במוצאי שנת השמיטה בחג הסוכות, ביום שני בחג ,ולקרוא קצת מספר משנה תורה באזניהם, שהוא "אלה הדברים"..., שאמרו חז"ל שהמלך הוא היה המחויב לקרוא באזניהם, ובעזרת הנשים היה קורא...

וכיצד הוא קורא?
תוקעים בחצוצרות בכל ירושלים,
ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה,
ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים
והמלך הולך ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו,
וכל ישראל העולים לחג מתקבצים סביביו...
(מצווה תרי"ב)

מסביר הרב ישראלי:

רצתה התורה לתלות גם את מצות הקהל אחרי שנת השמיטה אחרי שעברה שנה שלמה של התעסקות רוחנית ללא מתח חומרי ללא קנאה ותחרות שאז אפשר להיפתח לשמיעת דברי תורה ברמה רוחנית גבוהה יותר. לכן הדגישה התורה 'מקץ שבע שנים', בחג הסוכות, ומיד אחר שנת השמיטה, שבו עולים לרגל. בעליה הרוחנית הכפולה של עליה לרגל לירושלים ואחרי השמיטה - יכול העם כולו על נשיו וטפיו לשמוע ללמוד ולירא את ה' ולהתעלות לרמה רוחנית גבוהה ביותר.

בגמרא במסכת חגיגה דנים בעניין הטף, שמביאין אותן כדי לתת שכר למביאיהם. אך אם הכתוב בגמרא מתייחס גם לתינוק בן יומו, הרי שיש כאן שאלה: מה הטעם להביא למעמד הַקְהֵל תינוק שאין לו דעת, ומדוע מגיע שכר לזה שהביא אותו? והתשובה היא שגם אם התינוקות אינם מסוגלים לקלוט את תוכן הדברים, וגם אם אין ביכולתם להתרשם מהמראה המרהיב הזה, עדיין המעמד יכול להשפיע עליהם באופן בלתי מודע, ולכן יש שכר למביאיהם.

ממשיך הרב ישראלי ואומר:

במצוות הקהל החותמת את שנת השמיטה נאגדים שני הרבדים של חינוך הטף. הרובד הראשון הוא הבלתי מודע שבו גם התינוקות יכולים להיות מושפעים ולכן מצווה לשתפם במעמד הזה. הרובד השני בו הילד מסוגל לקלוט וללמוד ולמרות שהוא עדיין קטן בגילו הרי הוא חייב בעול מצוות. ושתי רמות החינוך האלה המכשירים את הילד לתפקיד בהתבגרו והכנסו לכלל ישראל מקיימי מצוות ברצון ובשמחה!

הצעה ל"טקס הקהל" בגן הילדים

מעמד הקהֵל יכול להיות מקור לחוויית לימוד משמעותית, בבחינת "לב לדעת"[1] הלכה למעשה. חוויה זו נחקקת בנפשם של ילדי הגן השותפים למעמד ומהווה מצע עשיר להמשך התפתחותם הרוחנית. גם אם אין הילדים מבינים את כל הנאמר במעמד, הם מושפעים מעוצמת הכבוד שניתנת לתורה. השתתפות פעילה של הילדים תגביר את החוויה.

מטרת הטקס היא שחזור של מעמד הקהל בלוויית התרוממות הרוח, כבמעמד הר-סיני. על מנת ליצור חוויה לימודית משמעותית, המגבירה את אהבת התורה על כלל ישראל, מומלץ לתכנן טקס רב רושם, שיטביע את חותמו על אלה הנוטלים בו חלק.

לשם כך כדאי לשתף בטקס הקְהֵל ציבור רבגוני. ניתן להזמין מבוגרים כי "יש שכר למביאיהם" (כלומר יש שכר גם למבוגרים המביאים

1. פירוט על "לב לדעת" אפשר לראות באתר: http://levladaat.org/

למעמד הקהל את הטף). מבוגרים יכולים להיות הורים, סבים וסבתות, זקנים מבית אבות סמוך וכדומה. כמו כן אפשר לשתף חבורות נוספות כמו תלמידי ישיבה, מכינה ובני נוער. רצוי להזמין את הרב האזורי, ראש המועצה ונציגי הציבור כדי שייטלו חלק פעיל בהתרחשות.

על מנת שהטקס יהיה מרהיב, כדאי להקדיש לתחום החזותי תשומת לב רבה: קישוט הבמה, התלבושות שילבשו האנשים או הילדים שייצגו את המלך והכוהן הגדול ושאר הפרטים. כדאי לתת שימת לב גם לצד המוסיקלי של הטקס, על ידי ייצוג רב של תוקעים בחצוצרות ובחצוצרות. נגנים ושחקנים יוסיפו להעצמת החוויה.

להלן הצעה אחת של טקס הַקְהֵל שנעשה בשנים הקודמות. מומלץ להתאים אותו לאוכלוסייה המקומית.

מהלך הטקס

ברקע: שירי תורה, ירושלים ובית המקדש.

- פתיחה - תקיעה בחצוצרות.
- דברי פתיחה קצרים של הרב/הגננת.
- ברכה ושיר "שהחיינו".
- שיר כדוגמת "אדיר הוא".
- קריאת פרק מתאים מספר תהילים, למשל פרק קכ"ב.
- המנחה מספרת לילדים באופן חווייתי על מצוות הקְהֵל.
- הזמנת נציג שבידיו ספר תורה.
- תקיעה בשופרות.
- טקס הוצאת ספר תורה:

1. "ויהי בנסוע... קומה ה'... כי מציון..."
2. הובלת הספר בין כל התלמידים, כשמאחור מלווים את הספר נציגי הגנים עטופים בטליתות קטנות ונושאים ספרי תורה קטנים.
3. העברת ספר התורה מיד ליד (בין רבנים, ראש מועצה וכו'). תוך כדי העברת ספר התורה אפשר להכריז: "מכובד להעביר את ספר התורה _ _ _ _ _ _ (ולציין את שמו של האיש שאותו מכבדים בהובלת ספר התורה), או "מוזמן להעביר את ספר התורה_ _ _ _ _ _ (ולציין את שם האיש)".

- קריאה בתורה: פרשה ראשונה ושנייה של "שמע" ופרשת הברכות,"ברוך אתה בעיר, ברוך אתה בשדה..."
- תפילה לשלום המדינה/ תפילה לשלום חיילי צבא ההגנה לישראל.
- ברכת הנערים, כשכל ילדי הגנים תחת חופה של טליתות.
- אמירת "אני מאמין" ושירת "התקווה".

כדאי לסיים ולומר: "ויהי רצון שמעמד זה יהיה במהרה בימינו בבית המקדש ולא רק כזכר!"

רעיונות נוספים:

- להזמין ילדי גן שיודעים לתקוע בשופר.
- להזמין ילדים כהנים (הלבושים בבגדים המאפיינים בגדי כהן גדול, כגון ציץ או חושן) לברך את כולם.
- להזמין נציגים לקריאת הפסוקים הבאים: "שמע"; "ברוך שם כבוד"; "ה' מלך"; "ה' הוא האלוקים"

ההצגה עוסקת בדמותו של הרב שאול ישראלי,
שאהב אהבת נפש את ארץ ישראל.
תחת חזונו העניק לנו פתרונות רבים לשמירת מצוות התלויות בארץ ,
תוך דגש על שנת השמיטה ותוך הענקת משמעות למושג רב קהילה.
הצופים הצעירים מעמיקים את הקשר עם דמות המופת
כאיש משפחה חם,חרוץ ועניו,
אשר אשתו בת שבע -עזר כנגדו ,
ההצגה פוגשת את הילדים בעולמם,
מעשירה,מלווה בפס קול עשיר ותפאורה מרהיבה.
שרה בלוך
0547775966
sarablo77@gmail.com

תאטרון "קסם של סיפור" מתכבד להציג:

הרב ישראלי בשדה

הצגה אודות הרב שאול ישראלי זצ"ל,
הדמות המרכזית של החמ"ד לשנת תשע"ה

בברית המועצות אסור ללמוד תורה,
אסור גם לעלות לארץ הבחירה!
הרב ישראלי מצליח להגיע לארץ תוך הסתכנות גדולה,
שנת השמיטה מגיעה,
ובעיות רבות ניצבות בפתחה:
עולה חדש שלא מכיר את המצווה;
ילדה ענייה שלתפוז קטן זקוקה;
זחל שובב שעושה שמות בעלים;
ועוד חברים שנתקלים בקשיים...
מה יהיה?
מה עושים?
הרב ישראלי מגיע ובאמתחתו פתרונות הלכתיים!
ההצגה מבוססת על תכנית הלימודים,
מותאמת במיוחד לילדי כיתות היסוד והגנים,
מתובלת בהומור ובשירים,
שייכנסו בקלות לליבותיהם הרכים.
"יחודה של ההצגה הוא במהותה:
"מציגים בצוותא" - הצגה בשיתוף הקהל.
לפרטים נוספים:
גלית שמר, תיאטרון "קסם של סיפור"
0528813053
דוא"ל: net.il.017@g_shemer

עם אילת חן ביחד

נחוזה חוזיה בלתי נשכחת
על מה שמותר ועל מה שאסור,
על שנה רגילה
ועל אורחת ושמה שמיטה.
בסיפור ובצליל
הנושא נהייה קליל.
תיאטרון-סיפור עם אבידרים
ושיתוף הילדים.
לפרטים: אילת חן 050996855